

Міністерство освіти і науки України
Подільський державний аграрно-технічний університет
Факультет ветеринарної медицини і технологій у тваринництві

ЗООТЕХНІЧНА НАУКА: ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

**ЗООТЕХНИЧЕСКАЯ НАУКА: ZOOTECHNICAL SCIENCE:
ИСТОРИЯ, ПРОБЛЕМЫ, HISTORY, PROBLEMS
ПЕРСПЕКТИВЫ AND PROSPECTS**

**МАТЕРІАЛИ
VII міжнародної науково-практичної
конференції**

**МАТЕРИАЛЫ MATERIALS
VII международной научно- VII International Scientific
практической конференции and Practical Conference**

25–26 травня 2017 р.

Кам'янець-Подільський – 2017
Видавець ПП Зволейко Д.Г.

УДК 556.531(282.247.32): 627.12: 504.4: 379.85

ББК 45/46

3 85

Редакційна колегія:

Іванишин
Володимир Васильович

Федорович
Єлизавета Іллівна

Славов
Володимир Петрович

Цвігун
Анатолій Тимофійович

Цвігун
Олег Анатолійович

Солянік
Олександр Володимирович

Гіоргадзе Анатолій
Анзорійович

Трігоре Дарі

Яцек Домагала

Дорота Вітрова-Райхер

Левницька
Вікторія Андріївна

доктор економічних наук, професор, ректор Подільського державного аграрно-технічного університету;

доктор сільськогосподарських наук, професор Інституту біології тварин НААН України;

доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААН, заслужений діяч науки і техніки України, Житомирський національний агроєкологічний університет;

доктор сільськогосподарських наук, професор, член-кореспондент НААНУ, академік МАНЕБ, заслужений працівник освіти України;

кандидат ветеринарних наук, доцент, декан факультету ветеринарної медицини і технологій у тваринництві;

доктор сільськогосподарських наук професор, Білоруська державна сільськогосподарська академія (Горки, Республіка Білорусь);

доктор сільськогосподарських наук, професор Академії сільськогосподарських наук Грузії (Тбілісі, Грузія);

доктор сільськогосподарських наук, професор Академії наук Молдови (Кишинів, Республіка Молдова);

доктор сільськогосподарських наук, професор Аграрного університету у Кракові (Краків, Республіка Польща);

доктор сільськогосподарських наук, професор Варшавського природничого університету (Варшава, Республіка Польща);

кандидат ветеринарних наук, заступник декана з наукової роботи факультету ветеринарної медицини і технологій у тваринництві.

*Рекомендовано до друку вченою радою факультету ветеринарної
медицини і технологій у тваринництві
Подільського державного аграрно-технічного університету
(протокол №6 від 22 травня 2017 року)*

3 85 Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи: матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції, 25-26 травня 2017 року / за ред. професора В. В. Іванишина / Подільський державний аграрно-технічний університет. – Кам'янець-Подільський : Видавець ПП Зволейко Д. Г., 2017. – 192 с.

ISBN 978-617-620-240-0

У збірнику зібрані матеріали VII міжнародної науково-практичної конференції "Зоотехнічна наука: історія, проблеми, перспективи", яка відбулася 25-26 травня 2017 року у Кам'янці-Подільському на факультеті ветеринарної медицини і технологій у тваринництві Подільського державного аграрно-технічного університету.

УДК 556.531(282.247.32): 627.12: 504.4: 379.85
ББК 45/46

Матеріали надруковані в авторській редакції, відповідальними за достовірність наведених фактів, цитат тощо є автори публікацій.

ISBN 978-617-620-240-0

© ПДАТУ, 2017
© Автори статей, 2017

Barbara Krzysztofik - dr hab, prof UR

Instytut Eksploatacji Maszyn, Ergonomii i Procesów Produkcyjnych, Uniwersytet Rolniczy w Krakowie, Polska

Гуцол Т.Д. - к.т.н., доцент

Подільський ДАТУ Кам'янець-Подільський, Україна

ANALIZA ZGODNOŚCI Z DYREKTYWAMI UE WYMAGAŃ STAWIANYCH GOSPODARSTWOM PRODUKUJĄCYM MLEKO Rynek mleka w Unii Europejskiej należy do najbardziej chronionych rynków. Podstawowym instrumentem zapewniającym równowagę na rynku i rozwój sektora mleczarskiego jest system limitowania produkcji mleka. Został on wprowadzony w 1984 r. w celu ograniczenia rosnącej produkcji mleka [Mroczkowski 2002; Malak-Rawlikowska 2005a, b]. System kwot mlecznych jest jednym z podstawowych elementów regulacji rynku mleka w ramach Wspólnej Polityki Rolnej UE.

Wysoka jakość mleka surowego to warunek jego przydatności technologicznej oraz odpowiedniej jakości i trwałości gotowych produktów mleczarskich. Potrzeba dorównania standardom jakościowym Unii Europejskiej jest obecnie ■ głównym wyzwaniem dla producentów mleka. Zagadnienie to wiąże się nie tylko

z przestrzeganiem zasad higieniczno - sanitarnych przy pozyskiwaniu mleka, ale także z wyposażeniem obory w odpowiednie dojmarnie i chłodnie. Wymaga to od gospodarstw posiadania urządzeń do właściwego przygotowania, konserwowania i przechowywania pasz dla zwierząt. Istotne jest ponadto zaopatrywanie gospodarstwa w wodę zdatną do spożycia oraz odpowiedni sposób utylizacji odpadów i ścieków [Nowak 2001].

Główne wytyczne regulujące wymagania obowiązujące przy produkcji i przetwórstwie mleka w Unii Europejskiej zawarte są w Dyrektywie Rady 92/46 z dnia 16 czerwca 1992 r., która ustanawia zasady sanitarne produkcji i wprowadzania na rynek mleka surowego. Obecnie wymagania dla gospodarstw produkujących mleko surowe w Polsce określają następujące akty prawne [Ustawa 2001, 2004; Rozporządzenie 2003, 2004a, b, c].

Celem pracy jest analiza gospodarstw rolnych produkujących mleko, pod kątem ich do- stosowania, do wymagań zawartych w Rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 18 sierpnia 2004 r. Rozporządzenie to dotyczy wymagań weterynaryjnych dla mleka oraz produktów mlecznych (Dz. U. Nr 188, poz. 1946), zgodnych z Dyrektywą Rady UE nr 92/46 z dnia 16 czerwca 1992 ustanawiającą zasady sanitarne produkcji i wprowadzania na rynek mleka surowego, mleka poddanego obróbce cieplnej oraz produktów mleczarskich.

Wyniki badań uzyskano w oparciu o przeprowadzony wywiad kierowany w czterdziestu losowo wybranych gospodarstwach. W pierwszym etapie wykonano sondaż w OSM w Skale, dotyczący charakterystyki rejonu i gospodarstw będących producentami mleka. Uzyskane informacje pozwoliły na wytypowanie tych gospodarstw, które od dawna zajmują się produkcją i sprzedają mleka, a po wejściu Polski do UE deklarują spełnienie wymogów zgodnych z dyrektywami UE w zakresie pozyskania, zabezpieczenia i odbioru mleka. Ankieta zawierała 37 pytań, które obejmowały następujące zagadnienia: ogólną charakterystykę gospodarstw (powierzchnię UR i obsadę krów mlecznych), kwotowanie produkcji mleka, ogólne warunki utrzymania pomieszczeń, urządzeń i sprzętu używanego do doju oraz warunków higienicznych związanych z czynnościami dojenja.

Otrzymane wyniki badań podzielono dla czterech grup obszarowych gospodarstw tj. do 5; 5,1-10; 10,1-15 i powyżej 15 ha UR. W ramach każdej grupy obszarowej obliczono udziały procentowe z realizacji poszczególnych wymagań zawartych w Dyrektywie UE. Ponadto obliczono zależności korelacyjne pomiędzy wielkością gospodarstw, liczbą krów a wielkością kwoty mlecznej podstawowej i dodatkowej.

Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Skale skupuje mleko bezpośrednio od rolników z sześciu gmin leżących na terenie Jury Krakowsko-Częstochowskiej. Większość punktów skupu znajduje się na obrzeżach Ojcowskiego Parku Narodowego.

Analiza, pod kątem wielkości gospodarstw wskazuje, że najwyższy udział (30%) stanowiły gospodarstwa w grupie obszarowej 5,1-10 ha UR przy średniej 6,88 ha, najniższy o powierzchni powyżej 15 ha (20%) przy średniej 24,88 ha. W tych grupach obszarowych, liczba krów mlecznych wynosiła średnio odpowiednio 4,83 i 13,25 sztuki. Udział krów mlecznych w strukturze bydła wzrastał i wynosił odpowiednio dla gospodarstw z pierwszej grupy obszarowej (do 5 ha UR) 48,15%, a w największej badanej grupie obszarowej 63,86%.

Na pytania dotyczące produkcji i kwotowania mleka wszyscy badani respondenci deklarowali hurtowy sposób dostawy mleka. Średnia wielkość otrzymanej kwoty mlecznej była niższa od potrzeb i stanowiła dla gospodarstw w pierwszej grupie obszarowej 67,02%, w drugiej - 53,65%, w trzeciej - 70,99% i w czwartej 82,04%. Brakujące kwoty mleczne w poszczególnych grupach obszarowych rolnicy zakupili od innych producentów mleka.

Jedynie w czwartej grupie obszarowej, 50% gospodarstw nabyło brakujące kwoty mleczne z Krajowej Rezerwy Ilości Referencyjnej.

Tabela I. Table 1.

Charakterystyka badanych gospodarstw oraz kwotowanie produkcji mleka
Characteristics of examined farms and milk production

Charakterystyka gospodarstw	Grupy obszarowe gospodarstw			
	<5	5,1-10	10,1-15	>15
Wielkość gospodarstwa - powierzchnia UR [ha]	4,23	6,88	12,3	24,88
Udział badanych gospodarstw [%]	25	30	25	20
Liczba krów mlecznych [szt.]	2,6	4,83	7	13,25
Udział krów mlecznych w strukturze bydła [%]	48,15	52,71	59,32	63,86
Kwotowanie produkcji mleka	Udział gospodarstw [%]			
Czy jest Pan(i) dostawcą				
- hurtowym	100	100	100	100
Wielkość otrzymanej indywidualnej ilości referencyjnej (kwoty mlecznej) [kg]	4960	15880	22860	79654,75
Dodatkowa indywidualna ilość referencyjna zakupiona od innego producenta [kg]	2440	5080	9360	17425
Czy korzystał Pan z nabycia dodatkowej indywidualnej ilości referencyjnej z Krajowej Rezerwy Ilości Referencyjnej	0	0	0	50

Tabela 2. Table.

Zależność pomiędzy powierzchnią UR, liczbą krów mlecznych a wielkością kwoty mlecznej podstawowej i dodatkowej Relationship between arable land area, quantity of milk cows, and the amount of basic and extra milk quota.

Rodzaj zależności		Poziom istotności (p)	Współczynnik determinacji (R ²)	Równania regresji liniowej
Powierzchnia UR	Liczba krów'	0,000	0,606	$y = 1,1991 + 0,4745 \cdot x$
	Kwota mleczna podstawowa	0,000	0,744	$y = -16282,7785 + 3866,2485 \cdot x$
Liczba krów mlecznych	Kwota mleczna podstawowa	0,000	0,802	$y = -15928,3899 + 6590,6677 \cdot x$
	Kwota mleczna dodatkowa	0,039	0,217	$y = -1124,1414 + 1395,2525 \cdot x$
	Pojemność schładzania	0,000	0,712	$y = 87,4374 + 23,2333 \cdot x$

Zależność pomiędzy wielkością gospodarstw, liczbą krów mlecznych, wielkością kwoty mlecznej podstawowej i dodatkowej wskazuje na wysoką istotną korelację, którą odnotowano pomiędzy powierzchnią gospodarstw a liczbą krów mlecznych ($R = 0,606$), wysokością kwoty mlecznej podstawowej ($R^2 = 0,744$); liczbą krów mlecznych a wysokością podstawowej kwoty mlecznej ($R^2 = 0,802$) oraz pojemnością schładzania ($R^2 = 0,712$). Nie odnotowano istotnej korelacji pomiędzy wysokością dodatkowej kwoty mlecznej a pozostałymi cechami charakteryzującymi badane gospodarstwa.

Wyniki dotyczące ogólnych warunków sanitarnych dotyczących utrzymania pomieszczeń dla bydła mlecznego i zlewni zamieszczono w tabeli 3. We wszystkich gospodarstwach nie stwierdzono utrudnień z dostępem do pomieszczeń związanych z pozyskiwaniem i obróbką mleka. Również stan tych pomieszczeń należy uznać za zadawalający. Tylko 25% największych gospodarstw nie zapewnia w stopniu wystarczającym czystości obór, zaś w odniesieniu do zlewni mleka 40% gospodarstw najmniejszych posiada pomieszczenia przeznaczone na zlewnię o standardzie nie odpowiadającym wymoganiom UE.

W odniesieniu do obornika, w co najmniej połowie badanych gospodarstw obornik usuwany jest tak często jak to konieczne, a stanowiska do pozyskania mleka są suche (wyjątek stanowi 16,7% gospodarstw z drugiej grupy obszarowej). Podobnie kształtuje się stan pomieszczeń do doju i przeprowadzania ich dezynfekcji. W 40% najmniejszych obszarowo gospodarstwach stwierdzono wspólne pomieszczenia dla bydła i trzody chlewnej, zaś we wszystkich z tej grupy, odnotowano brak zabiegów dotyczących walki ze szkodnikami. Najwyższy udział gospodarstw stosujący walkę ze szkodnikami odnotowano w grupie gospodarstw powyżej 15 ha UR (75%) i 5,1-10 ha UR (66,6%). Środki chemiczne oraz pasze, które oddziałują na mleko przechowywane są w bezpiecznym miejscu. Bydło ma pełny dostęp do wody w oborach we wszystkich gospodarstwach z wiatkiem oprawy nierzeźni

Tabela 3. Table 3.
Udział gospodarstw spełniających warunki utrzymania pomieszczeń [%] The share of

Ogólne warunki utrzymywania pomieszczeń	Grupy obszarowe gospodarstw			
	< 5,1-10 i 10,1-15			>15
Czy obora, w której trzymane są krowy mleczne oraz pomieszczenia do niej należące są cały czas dostatecznie czyste, schludne i w dobrym stanie?	Udział gospodarstw [%]			
	100	100	100	75
Czy zlewnia utrzymana jest czysto (ściany, sufity, posadzki zapewniają ich łatwą zmywalność)?	60	100	100	100
Czy dostęp do obór i pomieszczeń do nich należących jest utrudniony przez nagromadzone obornik lub inne rzeczy powodujące bałagan i mające przykry zapach?	0	0	0	0
Czy nawóz organiczny jest usuwany z kanałów gnojowych tak często, jak to jest konieczne, aby nie następowało jego nagromadzenie?	60	50	80	50
Czy stanowiska w oborach uwięziowych są suche, czy używana jest ściółka?	100	83,3	100	100
Czy pomieszczenia, w których dokonuje się udoju, pomieszczenia do przechowywania mleka oraz urządzeń do doju jak i same urządzenia udojowe są zawsze utrzymane czysto, schludnie i w dobrym stanie?	100	83,3	100	100
Czy dezynfekcja obory i pomieszczeń do niej należących jest przeprowadzana w sposób, który nie powoduje ryzyka przedostania się środka dezynfekującego do mleka lub lego skażenia?	100	83,3	100	100
Czy trzoda chlewna i drób są trzymane w oborze i pomieszczeniach, w których dobrane są krowy?	40	0	0	0
Czy muchy, gryzonie i inne szkodniki są niszczone?	0	66,6	40	75
Czy środki chemiczne, owadobójcze, leki i tym podobne środki są przechowywane w bezpiecznym miejscu?	100	100	100	100
Czy pasze, które mogą wywierać niekorzystny wpływ na mleko są przechowywane w oborze?	0	0	0	0
Czy bydlę w oborze ma bezpośredni kontakt do bieżącej wody;	40	100	100	100

Analizując stan urządzeń do pozyskania mielca (tab. 4) należy stwierdzić, że w gospodarstwach powyżej 15 ha UR spełnione są wszystkie wymagane dyrektywami warunki. Tylko w 60% gospodarstw o powierzchni 10,1-15 ha wykonywane są regularne przeglądy sprzętu do udoju i prowadzona jest stosowna do tego dokumentacja. Również w 60% gospodarstw jest zlewnia z bieżącą i ciepłą wodą do mycia urządzeń. Podobnie przedstawia się stan w gospodarstwach z drugiej grupy obszarowej, w której w 66,6% spełnione są powyższe wymagania.

Największe zaniedbania w tym zakresie występują w gospodarstwach najmniejszych, w których odnotowano braki w wyposażeniu zlewni w wodę oraz w przedzialek sprzętu do pozyskania mleka i stosownej dokumentacji (tabela

20% gospodarstw spełnia te wymagania). Jedyne rodzaj środków do dezynfekcji i urządzenia do mleka spełniają wymagania oraz posiadają atest zezwalający na kontakt z żywnością.

Udział gospodarstw spełniających wymagania urządzeń do pozyskania mleka [%]
The share of farms that meet requirements set for equipment used to obtain milk [%]

Warunki utrzymania urządzeń i sprzętu używanego do doju oraz przy obchodzeniu się z mlekiem	Grupy obszarowe gospodarstw			
	<5 I 5,1-10 I 10,1-15 I >15			
Czy obora wyposażona jest w urządzenia do mechanicznego doju oraz schładzalnik mleka?	Udział gospodarstw [%]			
	80	100	100	100
Czy urządzenia i sprzęt używany do doju oraz wszelkie ich części składowe są zawsze dostatecznie czyste i utrzymane w dobrym stanie?	80	100	100	100
Czy używane do mycia i dezynfekcji środki posiadają atest władz sanitarnych i są udokumentowane ich źródła pochodzenia?	100	100	100	100
Czy gospodarstwo posiada dokumentację dotyczącą regularnych przeglądów sprzętu udojowego wykonywanych przez uprawnione instytucje?	20	66,6	60	100
Czy sprzęt i urządzenia mające kontakt z mlekiem są wykonane z materiałów dopuszczonych do kontaktu z żywnością?	100	100	100	100
Czy istnieją sprawne urządzenia do chłodzenia mleka i utrzy- mywania niskiej temperatury podczas jego przechowywania wg PN?	80	100	100	100
Czy zlewnia wyposażona jest w instalację z bieżącą wodą jak również ciepłą wodą do mycia i dezynfekcji urządzeń?	20	66,6	60	100
Jaką pojemność ma schładzalnik na mleko w Pana(i) zlewni [l]	130	425	388	1920,75

Analiza warunków higienicznych związanych z czynnościami podczas udoju mleka (tab. 5) wskazuje, że w **100%** spełnione są wszystkie wymagania w niemalże wszystkich gospodarstwach powyżej **15 ha UR**. Wyjątek stanowi badanie jakości wody, które wykonywane było tylko w **25%** gospodarstw, a znajomość przez rolników Europejskiego Kodeksu Higieny Mleka w **50%**. Wszystkie najmniejsze gospodarstwa spełniają wymaga- nia w 100% tylko w odniesieniu do oznakowania bydła, higieny wymion przed dojem, przestrzegania okresu karencji po leczeniu i w okresie wycielenia. Najbardziej zaniedbanym obszarem w tej grupie gospodarstw jest brak dokumentacji dotyczącej zabiegów weterynaryjnych i stosowanych leków, brak umywalki do mycia rąk w pobliżu miejsca doju oraz brak znajomości Kodeksu. W drugiej i trzeciej grupie obszarowej najsłabszymi punk- tami okazały się: brak dokumentacji weterynaryjnej (odpowiednio **50** i **40%**), wyników jakości wody (odpowiednio **50** i **60%**) oraz znajomość Kodeksu (odpowiednio **40** i **50%**).

Tabela 5. Table 5.
Udział gospodarstw spełniających warunki higieniczne podczas udoju mleka [%]
The share of farms that satisfy hygienic conditions during milking [%]

Warunki higieniczne związane z czynnościami dojenja	Grupy obszarowe gospodarstw			
	<5 I 5,1-10 I 10,1-15 I >15			
Czy było hodowane w gospodarstwie posiada oznakowanie identyfikacyjne?	Udział gospodarstw [%]			
	100	100	100	100
Czy w gospodarstwie znajdują się dokumenty dotyczące ewentualnego obrotu zwierzętami?	40	83,3	100	100
Czy w gospodarstwie prowadzona jest dokumentacja dotycząca wykonanych zabiegów weterynaryjnych i stosowanych leków?	0	50	40	100
Czy gospodarstwo posiada aktualny wynik badania jakości wody używanej w gospodarstwie?	60	50	60	25
Czy osoby prowadzące dój posiadają potwierdzony stan zdrowia?	60	83,3	100	75
Czy przed dojem wykonywane są prawidłowo zabiegi higieniczne okolic wymienia i strzyków?	100	100	100	100
Czy w pobliżu miejsca doju zainstalowane są właściwie wyposażone umywalki do mycia rąk?	0	66,6	80	100
Czy są urządzone w gospodarstwie pomieszczenia do przechowywania odzieży roboczej, środków myjących i dezynfekujących?	20	50	80	75
Czy w gospodarstwie przestrzegany jest okres karencji po leczeniu krów oraz właściwe postępowanie przed i po wycieleniu?	100	100	100	100
Czy jest Panu(i) znany „Europejski Kodeks Higieny Mleka”?	0	50	40	50
Czy bierze Pan(i) udział w szkoleniach dla producentów mleka organizowanych przez Spółdzielnię Mleczarską?	60	100	60	100

Wnioski

Wszyscy badani respondenci byli hurtowymi dostawcami mleka. Średnia wielkość otrzymanej kwoty mlecznej była niższa od potrzeb i wynosiła od 67,02% dla gospodarstw najmniejszych do 82,04% dla gospodarstw największych. Wielkość kwoty mlecznej była skorelowana z powierzchnią gospodarstwa, i liczbą krów mlecznych.

Ocena ogólnych warunków sanitarnych dotyczących utrzymania pomieszczeń dla bydła mlecznego i zlewni wskazuje, na największe zaniedbania w kwestii usuwania obornika i walki z muchami oraz gryzoniami, (a w odniesieniu do gospodarstw najmniejszych) również wspólnych pomieszczeń dla bydła i trzody.

Ocena stanu urządzeń do pozyskania mleka wskazuje, że gospodarstwa powyżej 15 ha w 100% spełniają wszystkie wymagania zawarte w Dyrektywach UE. Natomiast w mniejszych gospodarstwach brak systematycznych kontroli sprzętu do doju i jego dezynfekcji oraz wyposażenia zlewni w umywalkę z bieżącą, ciepłą wodą.

Ocena warunków higienicznych związanych z czynnościami podczas udoju mleka wykazała największe braki w zakresie badań zdrowotnych osób biorących

udział w pozyskaniu mleka, znajomości przez **nich** Europejskiego Kodeksu Higieny Mleka, prowadzenia właściwej dokumentacji dotyczącej zabiegów weterynaryjnych i stosowanych leków.

Gospodarstwa posiadające większy areal UR, a co za tym idzie wyższą obsadę bydła mlecznego w znacznym zakresie spełniają wymagania zawarte w Dyrektywach UE. W odniesieniu do właścicieli dużych gospodarstw z 37 pytań zawartych w ankietach na 21 uzyskano 100% odpowiedzi. Dla porównania w gospodarstwach małych tylko na 11 pytań uzyskano 100% odpowiedzi.